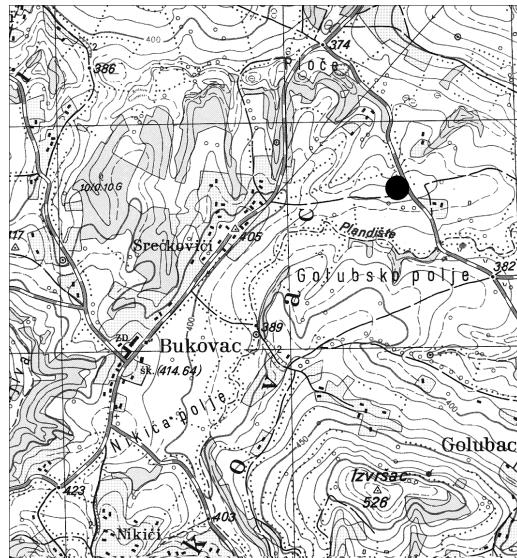

Preliminarni rezultati arheoloških iskopavanja bronzanodopskih humki na lokalitetu Ilirsko groblje – kampanja 2006.

U radu su prezentovani rezultati arheoloških iskopavanja na lokalitetu Ilirsko groblje, u ataru sela Bukovac, opština Mionica. U kampanji 2006. godine istražene su dve humke – 4 i 5. Humka 5 sadržala je tri urne i dve posude, veliku količinu fragmenata keramike, ostatke spaljenih ljudskih kostiju, a od bronzanih nalaza pronađen je delić bronzone žice. Konstatovana je i prostrana zona gara i ugljenisanog drveta, koja može da predstavlja spalište. U humki 4 otkrivena je jedna urna, pored koje su se nalazili: spaljene ljudske kosti, bronzana narukvica, amorfni komadi bronze, dva naočarasta bronzana priveska, kao i nekoliko debljih komada od bronze. Takođe, ova humka je imala fragmente keramike, spaljene ljudske kosti i fragmente kamenih predmeta.

Uvod

Lokalitet Ilirsko groblje nalazi se u ataru sela Bukovac, opština Mionica, na nadmorskoj visini od 380 m (slika 1). Arheološka iskopavanja na ovom lokalitetu vršena su u kampanjama 2004, 2005. i 2006. godine, a istraženo je ukupno 5 tumula. U ovogodišnjoj kampanji (2006. godina) istražena su dva tumula – 4 i 5. Rukovodilac projekta bio je Milorad Miljković (Republički zavod za zaštitu spomenika kulture), a terenska istraživanja vodio je Vojislav Filipović, rukovodilac programa arheologije u ISP. Iskopavanja su obavili polaznici i mlađi saradnici Programa arheologije Istraživačke stanice Petnica.

Slika 1. Mapa sela Bukovac sa ucrtanim lokalitetom Ilirsko groblje

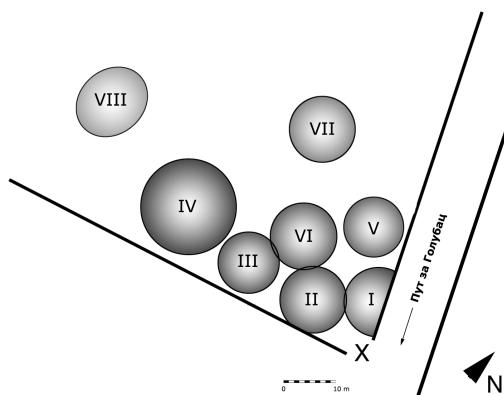
Figure 1. Map of Bukovac village with Ilirsko groblje site

Nekropola se sastoji od devet zemljanih humki i nalazi se na relativno zaravnjenom platou severno od potoka Plandište (slika 2). Sada su humke u proseku visoke između 1 i 1.5 m, dok prečnici osnova variraju od 12 do 20 m (Lazić *et al.* 2004: 273). Tumuli su gusto postavljeni, skoro pravilno u dva reda, približne orientacije istok-zapad, a dva od njih (tumul 1 i tumul 2) oštećena su izgradnjom seoskog puta. Prilikom oranja, vlasnik imanja je nailazio na krupno kamenje za koje, međutim, nije utvrđeno da li je bilo deo kamenog plašta ili je u pitanju bio kameni venac u osnovi tumula.

Dosadašnja istraživanja na lokalitetu Ilirsko groblje pokazala su da tumuli pripadaju razvijenom bronzanom dobu (Lazić *et al.* 2004; Trajković Filipović *et al.* 2005).

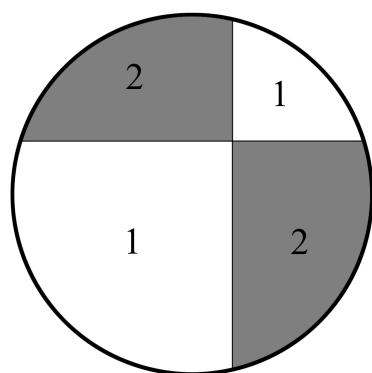
Tamara Mladenović (1987), Kruševac, Kneza Miloša 3/12, učenica 4. razreda Gimnazije u Kruševcu

MENTOR:
Vojislav Filipović, ISP

Slika 2. Skica lokaliteta Ilirsko groblje

Figure 2. Drawing of Ilirsko groblje site with positions of the burial mounds

Slika 3. Skica iskopavanja tumula – metod naspramnih segmenata sa izmeštenim centrom

Figure 3. Drawing of excavations of the mounds – opposite segments method with displaced center

Iskopavanje humki vršeno je metodom naspramnih segmenata bez kontrolnih profila i sa nešto izmeštenim centrom (slika 3). Ovaj metod iskopavanja primenjen je zato da se ne bi oštetio centralni grob, koji se (eventualno) mogao tu nalaziti, kao što je to bio slučaj sa humkom 2 (Lazić *et al.* 2004). Tačnije, tumuli su deljeni na četiri segmenta, koji nisu bili

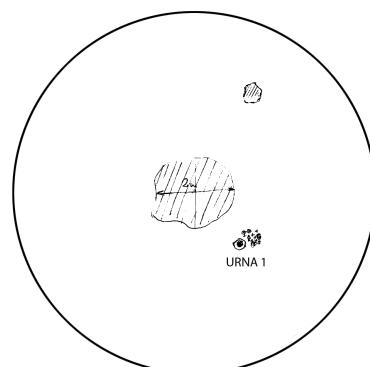
odvojeni kontrolnim profilima, kao što je za ovakav metod iskopavanja tumula uobičajeno (Porčić *et al.* 2006: 35).

Stratigrafija svih do sada istraženih humki je ista - ispod površinskog sloja nalazi se braon zemlja, koja predstavlja sloj nasipa humke, dok je zdravica zemlja sivo-žute boje.

Rezultati iskopavanja

Humka 4

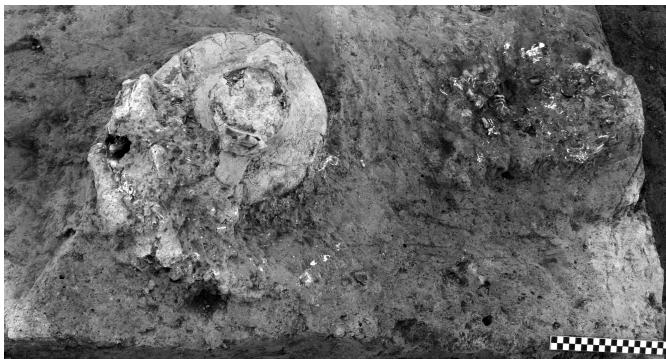
Prečnik humke 4 iznosi 18 m, a njena visina 1.2 m (slika 4), ali je, prema rečima vlasnika imanja, humka ranije, pre intenzivnijih poljoprivrednih rada na njivi, bila viša za oko 1 m, dok je njen prečnik bio nešto manji. Ova humka najveća je na lokalitetu, što prethodnih godina nije uočeno, a prema tipologiji Miroslava Lazića svrstava se u humke srednje veličine (Lazić 1989: 12). Prilikom skidanja vegetacije konstatovano je samo nekoliko fragmenata keramike, što je ukazivalo na mogućnost da je većina materijala očuvana.

Slika 4. Skica tumula 4

Figure 4. Drawing of mound 4

U centru humke, na nivou zdravice, konstatovan je kružni ukop koji može biti ostatak prethodnih iskopavanja Mihaila Valtrovića. U nasipu humke pronađeno je oko 60 predmeta od okresanog kamena. Такође, открivenа је зона набијене земље, лепа и

Slika 5.
Fotografija urne 1 u tumulu 4 *in situ*
(foto: V. Filipović)

Figure 5.
A photo of urn 1 in mound 4 *in situ*
(photo: V. Filipović)

gari, u čijem centru se nalazila keramička urna (**urna 1**). Urna je izrađena od delimično prečišćene gline i redukciono pečena, što joj je dalo crnu boju. Ima naglašen kruškoliki trbuš na kome se nalazi osam ispuštenja, a na blagom prelomu drški, koje spajaju obod sa trbušom, sa spoljašnjih strana prisutno je po jedno bradavičasto ispuštenje. Analoge ovoj urni nađene su na lokalitetu Krstac-Ivkovo brdo, gde je urna veoma slična njoj opredeljena u razvijeno bronzano doba (Nikitović 2003: 13-14).

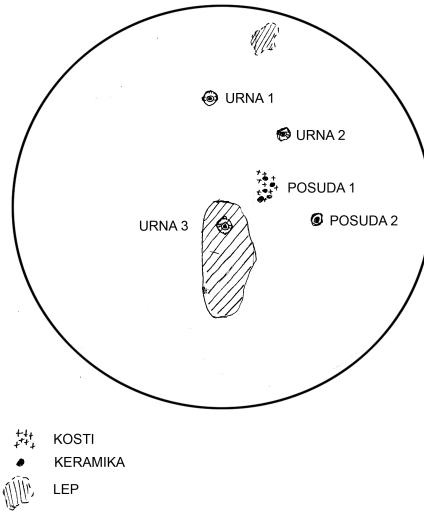
Pored urne otkriveni su bronzana narukvica, dva naočarasta bronzana priveska i nekoliko masivnijih bronzanih delova, koji najverovatnije potiču od grivne (slika 5). Analogije za naočaraste priveske mogu se naći u glasinačkoj kultumoj grupi, tačnije u fazi Glasinac IIIa, koja predstavlja najraniju fazu kasnog bronzanog doba u Bosni i Hercegovini (Čović 1983: 417-418). Ovi privesci su najverovatnije stajali na grivni.

Zona kompaktnog izmrvljenog lepa kružnog oblika otkrivena je na periferiji humke, a njene dimenzije iznose 0.8×0.6 m. Verovatno se radi o ostacima veoma oštećene peći.

Humka 5

Humka 5 je prečnika 12 m, a njena visina iznosi 0.55 m (slika 6). Prilikom skidanja površinske vegetacije izgledalo je da je humka očuvana u celosti. Već tada otkrivena su dna dve posude, kao i tridesetak većih i manjih fragmenata keramike. Pojedini fragmenti keramičkih posuda bili su veličine po 20 cm, na osnovu čega se došlo do zaključka da je do oštećenja urni došlo ovogodišnjom obradom zemlje. Kao i u prethodnim kampanjama, postavljena je kvadratna mreža dimenzija 2×2 m. Prilikom iskopavanja konstatovano je da je usled poljoprivrednih radova i izgradnje puta došlo do oštećenja urni, tačnije, do dislociranja najmanje dve urne.

U prvom otkopnom sloju otkriveni su fragmenti keramike, fragmenti nagorelih kostiju, kao i fragmentovana urna, označena kao **urna 1**, u kojoj su se nalazile spaljene ljudske kosti. U blizini ove urne konstatovani su veći grumenovi crvenog i crnog lepa. Tokom čišćenja urne otkrivena je još jedna posuda debljih zidova, označena kao **posuda 1**, koja je služila kao poklopac urne 1.

Slika 6. Skica tumula 5

Figure 6. Drawing of mound 5

Urna 2 (slika 7) bila je poklopljena jednim fragmentom keramike, koji je pripadao drugoj posudi, i nalazila se u nasipu humke. Oko urne su se nalazili komadi nagorelih ljudskih kostiju, kao i grumenje lepa i sitni komadi gara.

Slika 7.
Fotografija urne 2 u tumulu 5 *in situ*
(foto: V. Filipović)

Slika 8.
Fotografija zone gari i lepa pored
ume 3 u tumulu 5 (foto: V. Filipović)

Slika 9.Zona sive nabijene zemlje u
tumulu 5 (foto: V. Filipović)

Figure 9.
A zone of gray stuffed soil in
mound 5 (photo: V. Filipović)

Pronađeni su i fragmenti dve dislocirane posude u kojima su registrovani ostaci spaljenih ljudskih kostiju, a koje možda mogu predstavljati još jedan grob, s obzirom na to da je i proteklih kampanja

otkriveno nekoliko pokojnika sahranjenih u dve posude. Takođe, otkriveno je i nekoliko komada beličastog krečnjaka, za koje je prošle godine konstatovano da su imali funkciju poklopca urne.

Urna 3 nađena je ispod belog krečnjačkog kamenja. Prilikom njenog pražnjenja otkriven je fragment kosti sa tragovima bronce na sebi. Na oko 1.5 m jugoistočno od kamena koji je pokrivao urnu konstatovana je veća količina lepa i gari, čijim je začišćavanjem otkriveno da se u osnovi nalazi ovalna zona zapećene zemlje i lepa, dužine oko 2.5, a širine oko 1.5 metra (slika 8). Oko samog kamena otkrivena je siva, tvrda zemlja. Oko urne je registrovana površina sa garom i sitnim ljudskim kostima, koja je verovatno povezana sa već pomenutom većom zonom lepa i gari. Za površinu sa garom može se pretpostaviti da je spalište. U jugoistočnom delu ove zone registrovane su kružna i trakasta zona sive nabijene zemlje. Ona je presečena po osi sever-jug (slika 9). Nakon uklanjanja gara, pepela i ugljenisanog drveta, pomešanog sa tvrdom zemljom, debljine 5-7 cm, registrovane su dve zone:

1. *kružna zona* koju čini kružnica tamnije braon zemlje, dok je unutrašnja površina kruga ispunjena svetlijom, sivkastom zemljom;

2. *zona bele tvrde zemlje* u vidu trake, debljine 4-8 cm i približne dužine oko 1 m, koja se pruža pravcem severozapad-jugoistok i koja u jednom delu po svojoj ivici ima tamnije crvenu zemlju.

U nagoreloj zoni, blizu urne, otkriven je amorfni komadić bronce.

U vezi sa humkom 5 treba napomenuti da je ona nešto drugačija u odnosu na ranije istražene na ovom lokalitetu. Uočen je centralni grob, zbog koga je humka i nasuta, kao i tri naknadne sahrane. Međutim, na mestu centralnog groba nalazilo se i spalište, što ranije nije konstatovano na Ilirskom groblju. Takođe, treba skrenuti pažnju i na to da se načini sahranjivanja po humkama delimično razlikuju, iako se one nalaze u okviru iste nekropole.

Zaključak

Na osnovu pokretnog materijala, humke 4 i 5 datuju se u razvijeno bronzano doba. Kao što je pomenuto, analogije naočarastim privescima mogu se naći u fazi Glasinac IIIa, koja predstavlja najraniju fazu kasnog bronzanog doba u Bosni i Hercegovini (Čović 1983: 417-418). Urna 1 humke 4 ima analogije na lokalitetu Krstac - Ivkovo brdo, na kome je urna veoma slična njoj opredeljena u razvijeno bronzano doba (Nikitović 2003: 13-14).

Literatura

Lazić M. 1989. *Topografija i tipologija praistorijskih tumula u Srbiji i Crnoj Gori*. Beograd: Centar za arheološka istraživanja

Lazić Đ., Bakić D. i Sofranić A. 2004. Preliminarni rezultati arheoloških iskopavanja bronzanodopske humke na lokalitetu Ilirsko groblje – kampanja 2004. *Petričke sveske*, 57: 273.

Nikitović L. 2003. Krstac - Ivkovo brdo, nekropola sa humkama iz bronzanog doba. U *Sahranjivanje u bronzano i gvozdeno doba*. Simpozijum, Čačak: Narodni muzej: 13-14.

Porčić M., Šljivić D., Balaban R. i Bulajić M. 2006. Metodologija istraživanja nekropola pod humkama i specifičnosti arheoloških iskopavanja humki na lokalitetu Ravne vrtace. U *Acta archaeologica* (ur. V. Filipović). Valjevo: Istraživačka stanica Petnica, str. 35.

Čović B. 1983. Glasinačka kulturna grupa. U *Praistorija jugoslavenskih zemalja* (ur. A. Benac), tom IV, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Centar za balkanološka ispitivanja, str. 417-418.

Tamara Mladenović

The Preliminary Results of Archaeological Excavations of The Bronze Age Mounds on *Ilirsko groblje* Site – Campaign of Year 2006

The archaeological site Ilirsko groblje (Ilirian cemetery) is settled in the area of Bukovac village, in Mionica community (Valjevo, west Serbia), at 380 m above sea level (Figure 1). This cemetery consists of nine soil burial mounds, and it is placed on an almost flat plateau, north from the Plandite stream (Figure 2). Present heights of burial mounds are between 1 and 1.5 m, and diameters of foundations vary from 12 to 20 m (Lazić *et al.* 2004: 273). The mounds are placed in two lines, very close to each other, oriented in the east-west direction.

There were three campaigns of archaeological research at this site – in years 2004, 2005 and 2006,

and five burial mounds were researched. Previous works showed that the burial mounds are from the late Bronze Age (Lazić *et al.* 2004; Trajković Filipović *et al.* 2005).

In this year's campaign (year 2006) two mounds were researched – 4 and 5. Methodology was based on the opposite-segments method, without control profiles, and the center was displaced (Figure 3). In mound 4 one urn was found, next to which there was a bronze bracelet, two bronze pendants and a few massive bronze parts. Three urns were found in mound 5, and there was also a surface with remains

of soot and small human bones, for which it was assumed that it could have represented a stake.

Burial mounds 4 and 5 were dated at the late Bronze Age, by the material they consisted. Analogies for the pendants found in mound 4 can be found in Glasinac culture, in Glasinac IIIa stage, which is the earliest stage of the late Bronze Age in Bosnia and Herzegovina (Čović 1983: 417-418). The analogies for one urn from mound 4 were found at Krstac-Ivkovo brdo site, where the urn, very similar to the urn from Ilirsko groblje site, was dated at the late Bronze Age (Nikitović 2003: 13-14).

